

OŚWIADCZENIE

Rady Miejskiej w Chrzanowie

z dnia 27 listopada 2007 roku

w sprawie ustanowienia św. Mikołaja Patronem Miasta Chrzanowa

Odpowiadając na wniosek Burmistrza Miasta Chrzanowa, uwzględniając pozytywną opinię Chrzanowskiej Rady Kultury oraz po konsultacji z duchowieństwem chrzanowskim

Rada Miejska w Chrzanowie
wyraża wolę ustanowienia św. Mikołaja Patronem Miasta Chrzanowa
oraz wolę ustanowienia dnia 6 grudnia Świętem Patrona Miasta Chrzanowa

Rada Miejska w Chrzanowie
upoważnia Burmistrza Miasta Chrzanowa oraz Przewodniczącego Rady Miejskiej
w Chrzanowie do wystąpienia do Kurii Metropolitalnej Archidiecezji Krakowskiej
Jego Eminencji Księdza Kardynała Stanisława Dziwisza
z wnioskiem o ustanowienie św. Mikołaja Patronem Miasta Chrzanowa

Uzasadnienie

Mikołaj to imię wywodzące się z języka greckiego Nikolaos (nike – zwycięstwo, laos – lud czyli zwycięski lud), poprzez łacinę Nikolaus trafił do języka polskiego jako Mikołaj. W naszym kraju imię to występowało w wielu odmianach już od czasów średniowiecza i było bardzo popularne, podobnie jak w krajach Europy Zachodniej i na Rusi.

Mikołaj urodził się w nadmorskim mieście Patras w Grecji ok. 270 r. Był jedynym dzieckiem - Teofana i Nonny wyproszonym długimi i cierpliwymi modlitwami rodziców. Pochodził z rodziny pobożnej i bogatej. Od młodości wyróżniał się nie tylko pobożnością, ale także odznaczał wrażliwością na ludzką biedę i nieszczęście bliźnich. Po wczesnej utracie rodziców, swoim znacznym majątkiem, chętnie dzielił się z potrzebującymi. Swoją pomoc ofiarował dyskretnie lub anonimowo. Odbył pielgrzymkę do Ziemi Świętej, a po powrocie wstąpił do klasztoru w Patarze. Na początku IV wieku został wybrany na biskupa miasta Miry w Licji (obecnie Demre w Turcji), gdzie podbił serca wiernych nie tylko gorliwością pasterską, ale także troskliwością o ich potrzeby materialne. Postać Świętego, mimo braku źródłowych wiadomości o jego życiu, jest jedną z najbardziej barwnych w hagiografii. Do popularności Mikołaja przyczyniły się legendy i opowieści o jego życiu i dokonanych cudach. Tak np. ułatwił zamążpójście trzem córkom zubożałego szlachcica, o czym wspomina Dante w swoim eposie, podrzucając im skrycie pieniądze. Innym razem kiedy cesarz Konstantyn I Wielki skazał trzech młodzieńców z Miry na karę śmierci za jakieś wykroczenie, nieproporcjonalne do aż tak surowego wyroku, św. Mikołaj udał się osobiście do Konstantynopola, by uprosić dla swoich wiernych ulaskawienie.

W czasie prześladowania chrześcijan za cesarza Dioklecjana, kiedy to za wyznawanie chrześcijaństwa groziła śmierć męczeńska, biskup Miry został schwytany i uwięziony. Po latach więzienia wyszedł na wolność w 313 roku, po ogłoszeniu przez cesarza Konstantyna edyktu mediolańskiego, zrównującego w prawach chrześcijan z wyznawcami innych religii. Mikołaj powrócił do Miry. Występował też przeciw herezji Ariusza, a w 325 roku wziął udział w soborze w Nicei.

Żył ponad 70 lat, zmarł zapewne między 345 a 352 rokiem. Badania naukowe, jakie przeprowadzono w 1957 roku wykazały, że w chwili śmierci miał 72-80 lat. Był niskiego wzrostu (167 cm) i silnej budowy ciała. W badaniach wziął udział delegat papieski i wielu biskupów. Tradycja dokładnie jednak utrzymała dzień i miesiąc jego śmierci – 6 grudnia. Został pochowany w Mirze. Po śmierci św. Mikołaja jego kult szybko i spontanicznie zaczął się rozpowszechniać w całym chrześcijańskim świecie. Już w VI stuleciu odnajdujemy ślady silnego kultu w Mirze i Konstantynopolu, kiedy to cesarz Justynian wystawił świętemu w Konstantynopolu jedną z najwspanialszych bazylik. Cesarz Bazyli Macedończyk, wystawił w swoim pałacu cesarskim kaplicę ku czci Świętego. W Rzymie św. Mikołaj miał dwie świątynie, wystawione już w wieku IX. Papież św. Mikołaj I Wielki (858-867) ufundował ku chwale swojego patrona na Lateranie osobną kaplicę. Z czasem liczba kościołów Św. Mikołaja w Rzymie doszła do kilkunastu.

Gdy w 1087 roku, tureccy muzułmanie zagrozili chrześcijańskiej Mirze, 9 maja 1087 roku, włoscy kupcy i żeglarze chcąc uratować relikwie przed muzułmanami, wykradli je i przewieźli do Bari we Włoszech nad Adriatykiem. Znane są nawet imiona dwóch kapłanów, którzy w tym wydarzeniu uczestniczyli: Lupus i Grinoaldus. W Bari przy bazylice Św. Mikołaja istnieje dokument z wieku XII, opisujący dokładnie dzieje sprowadzenia relikwii Świętego do tego 400 000 obecnie miasta.

Relikwie św. Mikołaja od roku 1087 do dziś znajdują się w najbardziej znanym sanktuarium jego imienia w Bari. U grobu św. Mikołaja, odbył się w 1098 roku synod z udziałem papieża Urbana II, na którym szukano dróg zniesienia bolesnego podziału w Kościele powszechnym. Do dziś wielu ludzi modli się u grobu św. Mikołaja o jedność chrześcijan.

W ten sposób kult świętego stał się jeszcze bardziej popularny, a sanktuarium w Bari stało się jednym z centrów pielgrzymek średniowiecznej Europy. Obecna bazylika Św. Mikołaja pochodzi z wieku XII. W roku 1197 odbyła się jej konsekracja, w której uczestniczył kanclerz cesarza Henryka VI i bardzo wielu biskupów. Krypta tejże bazyliki pochodzi z roku 1089. Jest ona trzynawowa i kryje w sobie grób świętego z jego obrazem, który jest uważany za łaskami słynący. U grobu św. Mikołaja dokonywały się liczne cuda.

Z Włoch kult Świętego Mikołaja rozprzestrzenił się na pozostałe kraje europejskie; w tym do Niemiec (pod koniec X stulecia) skąd popularność świętego dotarła z osadnikami niemieckimi do Polski na Dolny Śląsk, którzy przybyli tutaj w XIII wieku. Drugim kierunkiem rozprzestrzeniania się kultu św. Mikołaja było Bizancjum i Ruś, objęło to także wschodnie tereny Polski. Po schizmie kult św. Mikołaja objął całą Ruś, skąd słano poselstwa do grobu biskupa w Bari. Św. Mikołaj wrósł na wschodzie głęboko w obyczaj ludowy, kulturę, sztukę, język; był malowany na licznych ikonach i stał się w końcu patronem całej Rusi. Do dziś św. Mikołaj Cudotwórca, jak go tam nazywają, jest jednym z najważniejszych świętych prawosławia.

W kościele łacińskim jest jednym z Czternastu Świętych Wspomożycieli, przyzywanych w szczególnie trudnych sytuacjach. W ikonografii św. Mikołaj przedstawiany jest w stroju biskupa rytu łacińskiego lub greckiego. Jego atrybutami są m. in.: anioł, anioł z mitrą, chleb, troje dzieci lub młodzieńców w cebrzyku, trzy jabłka, trzy złote kule na księdze lub w dłoni (posag, jaki według legendy podarował biednym pannom), pastorał, księga, kotwica, sakiewka z pieniędzmi, trzy sakiewki, okręt, worek prezentów.

W XIII wieku pojawił się zwyczaj rozdawania w szkołach pod patronatem św. Mikołaja stypendiów i zapomóg. Przekształciło się to później w zwyczaj ofiarowania prezentów, zwłaszcza dzieciom i trwa do dziś. Św. Mikołaj jest patronem Grecji, Rusi, Antwerpii, Berlina, Miry, Moskwy, Nowogrodu; bednarzy, cukierników, dzieci, flisaków, górników, jeńców, kupców, marynarzy, młynarzy, notariuszy, panien, piekarzy, pielgrzymów, piwowarów, podróżnych, rybaków, sędziów, studentów, więźniów, żeglarzy.

W Polsce od czasów średniowiecza biskup Miry doznaje nieprzerwanej czci. Jeszcze dzisiaj pod jego wezwaniem jest 327 kościołów w naszej Ojczyźnie. Miał również św. Mikołaj z Miry swoje sanktuaria w Polsce. Do głośniejszych należało na Pomorzu w okolicy Koszalina (do wieku XVI). Słynne jest jego sanktuarium w Pierścu koło Skoczowa na Śląsku Cieszyńskim, gdzie pierwszą kaplicę poświęconą św. Mikołajowi wystawiono w XV wieku. W miejscowym kościele znajduje się cudowna figura, a od czterdziestu lat także, sprowadzone przez kard. Bolesława Kominka, relikwie św. Mikołaja.

Kult świętego Mikołaja w Chrzanowie

Kult św. Mikołaja rozprzestrzeniając się na kraje europejskie dotarł również, najprawdopodobniej na przełomie XIII/XIV wieku do Chrzanowa. Dlaczego zdecydowali się nasi przodkowie na wezwanie św. Mikołaja dla swojej świątyni. Nie sposób jednoznacznie wskazać na motywy, którymi kierowano się przy wyborze takiego patrona chrzanowskiego kościoła. Nie prowadzono pod tym kątem żadnych prac badawczych. Jednak z dużym prawdopodobieństwem można postawić tezy badawcze, że zdecydowało o tym kilka najważniejszych czynników:

- a) popularność świętego w Europie i Polsce,
- b) lokacja miasta na prawie magdeburskim, co wiązało się z przybyciem na ziemię chrzanowską osadników z zachodu,
- c) szeroki patronat, którym obejmował m.in. różne rodzaje rzemiosła,
- d) rozwijające się kopalnictwo rud cynku i ołowiu,
- e) szlak handlowy Wschód – Zachód,
- f) patron pasterzy, byłą a chrzanowianie tym się trudnili w dużej mierze.

Ad. A

Św. Mikołaj jest jednym z najpopularniejszych chrześcijańskich świętych zarówno na Wschodzie jak i na Zachodzie Europy. Szczególny jego kult rozpowszechnił się po sprowadzeniu Świętego do Bari, skąd poprzez Włochy, Niemcy dotarł do Francji, Anglii i m.in. Polski. Z kolei wśród prawosławnych na Rusi stał się patronem kraju nazywanym św. Mikołajem Cudotwórcą ukazującym w niezliczonych ikonach. Ikony św. Mikołaja należą do najbardziej popularnych w prawosławnych świątyniach i domach, a jego zasadnicze wyobrażenia ikonograficzne wykształciły się w XI-XIII wieku w Bizancjum. Najśłynniejszym ośrodkiem malarstwa ikonograficznego z wizerunkiem św. Mikołaja w XIV – XVI w. był Nowogród.

W Polsce św. Mikołaj najpopularniejszy jest w wezwaniach kościołów po św. Janie Chrzcicielu, a przed św. Piotrem i Pawłem. W Poznańskim co siódmy kościół był wystawiony ku czci św. Mikołaja. Do najokazalszych należą jednak kościoły w Gdańsku i w Elblągu. Ołtarzy posiada Święty znacznie więcej, jest też ponad 1000 jego figur i obrazów rozsianych od morza po góry.

Ad. B

„Kościół parafialny pod wezwaniem św. Mikołaja w Chrzanowie znajduje się na północny-zachód od rynku. Usytuowanie kościoła przy narożniku rynku wskazuje na bezpośredni związek jego powstania z lokacją miasta. Zastosowany do budowy wapienny kamień łamany, podczas gdy w Małopolsce od połowy XIV w. powszechna była cegła, przemawia za powstaniem pierwotnej świątyni na przełomie XIII i XIV w. lub z początkiem XIV w. (tak pisze Bożena Lesiak – Przybył z Archiwum Państwowego w Krakowie, www.polska.pl/miasta/chrzanow/dokumenty). Natomiast nieregularności w rzucie zdają się

świadczyć o co najmniej dwóch fazach budowy kościoła. Więcej danych źródłowych pochodzi z lat 20. XV w. i wiążą się one z przebudową i rozbudową kościoła. W najstarszej księdze miejskiej znaleźć można wiele wzmianek poświadczających, że Mikołaj Rot, murator krakowski, w latach 1427-1429 wykonywał prace budowlane, za które rajcy chrzanowscy w 1429 r. zapłacili mu 48 grzywien i wiardunek (APKr, Akta miasta Chrzanowa, sygn. Dep. 36, s. 5, 177). Wysokość otrzymanego wynagrodzenia wskazuje na rozległy zakres prowadzonych robót. Także Jan Długosz w Liber Beneficiorum poświadcza istnienie w latach 1470 - 1480 murowanego kościoła parafialnego pod wezwaniem św. Mikołaja.”

Ad. C

W książce pt. „Skarbczyk Świętego Mikołaja” autorzy Jan Flaszka, Agnieszka Truś-Bakalarz i Iwona Zawadzka z Muzeum w Bochni wymieniają wielość kompetencji św. Mikołaja: „Jest patronem od sztormu i zatonięcia okrętu, jest też patronem bednarzy, stąd szczególnie jego kult wśród członków bocheńskiego cechu bednarskiego, odgrywającego tak przecież istotną rolę w dziejach tutejszego rzemiosła, powiązanego ściśle z żupą solną. Nade wszystko jest patronem dzieci, ale i panien bez posagu pragnących wyjść za mąż. Mają go również za swojego opiekuna flisacy, jeńcy, więźniowie, strażnicy, kupcy. Czczą go młode małżeństwa, młynarze, piekarze, cukiernicy, piwowarzy, rybacy, strażnicy, studenci (żacy), więźniowie, żeglarze i marynarze (uspokoił wzburzone morze i uratował życie załogi statku), podróżnicy, kanceliści parafialni, notariusze, uczeni, także górnicy. Wedle tradycji jest niezawodnym obrońcą przed sztormem, zarazą, mrozem, śniegiem i ogniem. Czczono go jako szczególnego opiekuna zwierząt, chroniącego między innymi bydło przed zarazami. Na Białorusi, Ukrainie, lecz także i Polsce przypisywano mu władzę poskramiania wilków oraz pełnienie opieki nad pasterzami i ich trzodami. Przede wszystkim jednak - w co zdają się wierzyć także dorośli - Św. Mikołaj przynosi prezenty w czasie Świąt Bożego Narodzenia. Rozdaje także różgi, co jest być może dalekim echem zaskakującej w przypadku właśnie tego świętego postawy na soborze nicejskim, gdzie podczas dysputy teologicznej miał zdzielić pięścią w szczękę Ariusza”.

Taki święty patron chętnie był więc obierany za patrona wielu kościołów i parafii. Może tak również stało się w Chrzanowie. Każdy mógł w nim odnaleźć bliską sobie osobę patrona i dobroczyńcy. Imię to nosił najślynniejszy kompozytor ziemi chrzanowskiej Mikołaj z Chrzanowa (syn również Mikołaja) – żyjący w XVI w. organista katedry wawelskiej (1518 – 1555).

Ad. D

Wokół Chrzanowa od średniowiecza rozwijało się kopalnictwo rud cynku i ołowiu. Pierwotnie eksploatację prowadzono metodą szybikowo – kieszeniową tzn. kopano szybik, aby dotrzeć do złoża, a następnie wybierano rudę na głębokości kilku metrów dopóki nie groziło to zawaleniem (Grzegorzek P., Szymaszkiewicz M., Chrzanów. Między Śląskiem a Małopolską, Kraków 2004). Umiejętność wydobywania kopalni przynieśli na teren Polski osadnicy niemieccy przybywający w średniowieczu z zachodu nawet na wschodnie tereny Małopolski. Również pojawili się okolicach Chrzanowa – nazwa Balin ma się wywodzić od słowa niemieckiego „balling” otwór (szyb) do podziemnej kopalni. Wraz z osadnikami niemieckimi zajmującymi się średniowiecznym górnictwem wędrował kult św. Mikołaja, który oprócz św. Barbary był patronem górników. Mogło to również mieć wpływ na wybór patrona chrzanowskiej parafii.

Ad. E

Stary szlak handlowy Wschód – Zachód nazywany później „szlakiem wołowym” – wiódł z Niemiec: Frankfurt, Norymberga, Erfurt, Lipsk, Drezno, Görlitz – Zgorzelec; przez Śląsk: Wrocław, Opole, Bytom; Małopolskę do Osad Genueskich nad Morzem Czarnym. Na odcinku Kraków - Lwów trakt ten nazywano „ruską drogą”, który zyskał na znaczeniu w XIII w. po wyprawie wojennej Leszka Czarnego na Ruś. Prowadził on od Krakowa przez Wieliczkę, Tarnów, Pilzno, Ropczyce, Rzeszów, Łańcut, Przeworsk, Jarosław, Radymno, Przemyśl, Sądową Wisznę, Gródek do Lwowa.

Szlakiem tym przemieszczali się kupcy i z Zachodu i ze Wschodu Europy, których patronem był św. Mikołaj i którzy ten kult szerzyli na trasie swych podróży. Nie jest przypadkiem, że wzdłuż tego szlaku handlowego pojawiają się kościoły pod wezwaniem św. Mikołaja. Są to kościoły w Głogowie (XIII w.), Wrocławiu (pierwsza wzmianka 1175), Brzegu (XIV w.), Mikołowie (I poł. XIII w.), Chrzanowie (XIV w.), Krakowie (XI/XII w.), Bochni (XIV w.), Jarosławiu (XIV w.) i Przemyślu (XI w.).

Ad. F

Oskar Kolberg etnograf i ludoznawca wspomina, że św. Mikołaj był czczony również w Polsce jako opiekun pasterzy, chroniący trzody przed drapieżnym zwierzęciem. Dlatego we wigilię święta (5 XII) pasterze pościli a w samo święto (6 XII) zamawiali nabożeństwa o opiekę nad zwierzętami domowymi.

Trzeba wiedzieć patrząc na historię Chrzanowa, że od wieków podstawowym zajęciem dawnych mieszkańców Chrzanowa zwanych Cabanami było pasterstwo. Píše o tym w swojej monografii o Chrzanowie Jan Pęcowski. Dlatego na pewno nieobojętny był dla dawnych chrzanowian uważany za patrona pasterzy św. Mikołaj.

Historia kościoła p.w. Św. Mikołaja w Chrzanowie

Kościół parafialny św. Mikołaja w Chrzanowie odegrał bardzo istotną rolę w dziejach miasta na przestrzeni stuleci. Była to jedna z najstarszych i najważniejszych świątyń dla mieszkańców Chrzanowa i ziemi chrzanowskiej już od początku jej powstania. Z przeprowadzonych badań archiwalnych wynika, że kościół wybudowano jeszcze przed 1325 r., jako gotycką budowlę. Kościół św. Mikołaja i zamek lipowiecki należą na terenie powiatu chrzanowskiego do najstarszych i najcenniejszych obiektów zabytkowych.

Kościół ten pełnił wraz z parafią oprócz funkcji religijnej również ważne funkcje społeczne. Już w średniowieczu powstała przy kościele w 1421 r. szkoła parafialna, szpital dla ubogich oraz bractwo skupiające obywateli miasta reprezentujące różne zawody.

Wraz z objęciem patronatu nad chrzanowskim kościołem parafialnym, św. Mikołaj stał się także niejako, patronem Chrzanowa i chrzanowian. Święty przez wieki towarzyszył mieszkańcom miasta i okolic przy narodzinach, ślubach i pogrzebach. Do niego jako patrona różnego rodzaju profesji i osób uciekano się z modłami i prośbami o wstawiennictwo.

Mieszkańcy Chrzanowa oraz właściciele miasta dbali o swój kościół parafialny, a święty patron łaskawie i dobrotliwie spoglądał z obrazu umieszczonego w głównym ołtarzu na swoich parafian i jak zwykł to czynić obdarzał dyskretnie nie tylko duchowymi darami.

Postać św. Mikołaja wykorzystywana była w oficjalnych pieczęciach rajców miejskich. Do naszych czasów przetrwały 4 pieczęcie miejskie, na których widnieje postać świętego patrona. Najstarsza pochodzi z XVI w., ostatnia z końca XVIII w. Tak więc co najmniej przez trzy wieki św. Mikołaj pojawiał się w swoim wizerunku na pieczęciach

miejskich oraz dokumentach, z których niektóre dotrwały do naszych czasów. Świadczy to o ogromnym znaczeniu Patrona dla miasta i przywiązaniem do niego przez mieszkańców.

Powiat chrzanowski po odrodzeniu w 1999 r. umieścił w swoim herbie oprócz orła postać św. Mikołaja z Miry. Herb powiatu wraz z herbem Chrzanowa pojawił się również w 2006 r. na ścianie kościoła św. Mikołaja w Chrzanowie. W ten sposób Mikołaj w nowej roli pojawił się znów w kościele pod swoim wezwaniem, a historia zatoczyła koło i związała niejako XIV w. i XXI w. swoistą klamrą patronatu. Stąd przyjęcie patronatu św. Mikołaja nad Chrzanowem i chrzanowianami ze wszech miar wydaje się uzasadnione.

Przyjęcie patronatu nad miastem przez św. Mikołaja, który również obecnie w całym świecie jest powszechnie akceptowaną postacią, gdyż kojarzy się z dobrocią, obdarowaniem i troską o człowieka jest chlubą, zaszczytem dla miasta Chrzanowa.